

آینه معرفت

(فصلنامه پژوهشی فلسفه و کلام)

شماره ۶ / تابستان و پاییز ۱۳۸۴

صاحب امتیاز:

دانشگاه شهید بهشتی

گروه معارف اسلامی

مدیر مسئول:

دکتر حسن سعیدی

سر دبیر:

دکتر زهرا پورسینا

مدیر داخلی:

(حسین مقیسه صادقی)

اعضای هیئت تحریریه به ترتیب الفبا:

دکتر محمد ابراهیمی ورکیانی (استادیار دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر سیدعلی اکبر افجه‌ای (استاد دانشگاه علامه طباطبایی)، دکتر رضا اکبری‌ان (استادیار دانشگاه تربیت مدرس)، دکتر محسن جوادی (استادیار دانشگاه قم)، آیت‌الله دکتر سیدحسن سعادت مصطفوی (دانشیار دانشگاه امام صادق)، دکتر حسن سعیدی (استادیار دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر محمدعلی شیخ (استاد دانشگاه شهید بهشتی)، دکتر منوچهر صانعی (استاد دانشگاه شهید بهشتی) دکتر قربان علمی (دانشیار دانشگاه تهران)

مترجم چکیده‌ها:

حمید تقوی‌پور

ویراستار

فروغ کاظمی

حروفچین:

مریم میرزایی

آدرس: تهران، اوین، دانشگاه شهید بهشتی، گروه معارف اسلامی، دفتر مجله

www.sbu.ac.ir/maaref/ayenehmarefat

E. Mail: Aayenehmarefat@sbu.ac.ir

تلفکس: ۲۲۴۰۳۱۷۲ تلفن: ۲۹۹۰۲۵۲۷

چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه شهید بهشتی

- ۱) صدر المتألهين و علم واجب تعالي به ماسوا، دكتور نرگس نظر نژاد ۱
- ۲) هرمنوتیک و تأویل، زری پیشگر ۲۹
- ۳) مباني فلسفي - کلامي جنگ و جهاد از منظر ادیان، دكتور محمد ابراهيمي ورکیاني ۴۹
- ۴) جستاري کوتاه در رابطه علم و دین، حمید فغفور مغربي ۸۱
- ۵) بررسی دفاع از نظریه اصالت وجود، دكتور زکریا بهار نژاد ۱۲۱

صدر المتألهين و علم واجب تعالي به ماسوا

دكتور نرگس نظر نژاد

چکیده:

در نوشتار حاضر، به بررسی علم واجب تعالي به غیر، از دیدگاه صدر المتألهين پرداخته شده، با این تلاش که با الهام از شیوه وي در اسفار، رأی حکیم به تدریج و در مقایسه با دیدگاه شیخ الرئیس به تصویر کشانده شود. از این رو، نخست آرای شیخ در موضوع مورد بحث، به روایت ملا صدرا و نیز نقدهای وي بر شیخ، مطرح و سپس به گونه‌اي منطقي و سهل الوصول خواننده مرحله به مرحله با دیدگاه خاص ملا صدرا آشنا می‌شود و در نهایت تلاش صدرا در ایجاد سازگاري میان دغدغه‌هاي ديني و دستگاه عقلائي مورد قبولش، ارزیابي و نکاتي در باب توفيق يا عدم توفيق این تلاش بیان می‌گردد. **واژگان کلیدی:** صدر المتألهين، علم واجب تعالي به غیر، صور مرتسمه، قاعده بسیط الحقیقه.

هرمنوتیک و تأویل

زری پیشگر

چکیده:

به گواهی تاریخ، بررسی و تحلیل هرمنوتیک و به طور کلی روش‌های فهم متون، به ویژه متون دینی، بیش از سایر رشته‌ها ضرورت دارد، زیرا هر دین و جامعه دینی با انبوهی از برداشت‌های متفاوت و گاه متناقض، بستر تاریخی خود را ادامه می‌دهد که منشأ درگیری‌ها و نزاع‌های کلامی، فقهی و به طور کلی دین‌شناسی شده است. ریشه دشوارفهمی انسان در مواجهه با متون قدسی چیست؟ تأویل چیست و تفسیر کدام است؟ آیا تأویل محدود به حدود متن است؟ شرط دستیابی به تأویل صحیح چیست؟ نگارنده در این مقاله کوشیده است طی مباحثی به کاوش در این مسائل بپردازد.

واژگان کلیدی: هرمنوتیک، تأویل، تفسیر، ظاهر، باطن، کلمات، متشابهات.

مبانی فلسفی - کلامی جنگ و جهاد از منظر ادیان

دکتر محمد ابراهیمی ورکیانی

چکیده:

ادیان الهی که به حقیقت یکی بیش نیستند و به تعبیر قرآن همگی آئین اسلام به شمار می آیند و تفاوت در شریعت و اصول عملی، معیار تعدد آنهاست، به مثابه لطف ویژه الهی از طریق پیامبران اولوالعزم برای تأمین سعادت دنیوی و اخروی انسانها فرستاده شده‌اند، ولی آئین اسلام به معنای شریعت پیامبر خاتم که در میان همه شرایع الهی با عنوان شریعت اسلام سهله و سمحه مطرح است و خداوند تنها نسبت به این شریعت وعده مصونیت از تحریف داده، گذشته از عدم تحریف، به حکم ویژگی سهله و سمحه بودن، در بسیاری از مسائل اجتماعی - سیاسی نسبت به دیگر شرایع موضع اصلاحی دارد. در مسئله جنگ و جهاد نیز این معنا به صورت ملموسی به چشم می خورد که مبین صفت مهیمن بودن قرآن نسبت به دیگر کتب آسمانی است. نویسنده در این مقاله در دو بخش جداگانه کوشیده است که این واقعیت را به صورت روشنی تبیین نماید.

واژگان کلیدی: جهاد، جنگ، دفاع، دخالت بشردوستانه، دعوت جهانی، دین، شریعت، بردباری

دینی، بردباری مذهبی.

جستاری کوتاه در رابطه علم و دین

حجت الاسلام حمید فغفور مغربی

چکیده:

علم در دوره معاصر و به ویژه در علم فیزیک که فقط با کاربرد معادلات ریاضی قابل تبیین است، بدون پیش فرض فلسفی - الهی یا مادی - قابلیت تفسیر جهان را ندارد .
روابط علم و دین به ویژه رابطه دین اسلام با علم به شرح زیر است:
اول) رابطه مکمل بودن که به دو گونه است: الف - برخی از گزاره‌های علمی مقدمه برخی گزاره‌های دینی است؛ ب - غایت گزاره‌های علمی مقدمه غایت گزاره‌های دینی است .
دوم) رابطه وحدت و تطابق برخی گزاره‌های علمی دین عین برخی گزاره‌های علمی است
سوم) هیچ گزاره علمی متعارض با هیچ گزاره دینی نیست .
چهارم) بسیاری از گزاره‌های علمی هیچ ارتباطی با گزاره‌های دینی ندارند .

واژگان کلیدی: علم، دین، رابطه علم و دین، تعارض علم و دین، تطابق علم و دین، تبیین

علم و دین .

بررسی و دفاع از نظریه اصالت وجود

دکتر زکریا بهارنژاد

چکیده:

از زمانی که ملاصدرا نظریه "اصالت وجود" را مطرح کرد و مبانی و اصول آن را برهانی ساخت؛ همچنین از زمانی که در حوزه‌های علمی به عنوان فلسفه رسمی، فلسفه‌های "مشائی" و "اشراقی" را تحت الشعاع خود قرار داد، تاکنون جز توسط تنی چند نقد و بررسی نشده و به مثابه روش بلامنازع و بی رقیب مورد تعلیم و تعلم قرار گرفته است. لیکن مادام که نظریه‌ای از طرف مخالفان مورد نقد و چالش قرار نگیرد و مدافعان، دفاع اصولی از آن نمایند، استحکام واقعی نخواهد یافت. اکنون که مدت زمانی است در سیستم علمی و دانشگاهی ما فلسفه‌های مشاء و اشراق - در کنار حکمت متعالیه - به دانشجویان آموزش داده می‌شود؛ لازم است اصول و مبانی فلسفه ملاصدرا - به عنوان فلسفه رسمی، طی چند قرن گذشته - مورد ارزیابی مجدد قرار گیرد. بی تردید محوریت فلسفه ملاصدرا در نظریه «اصالت وجود» و اعتباری بودن ماهیت است و اگر این زیربنا از آن گرفته شود؛ ساختار آن دگرگون خواهد شد. پرسش‌های اساسی و بنیادین در خصوص این نظریه مطرح است. از جمله:

۱) تأثیر اصالت وجود در معرفت‌شناسی چگونه و تا چه اندازه است؟

۲) تأثیر آن در جهان‌شناسی به چه میزان است؟

۳) چه تأثیری بر انسان‌شناسی و رابطه او با جهان و خدا دارد؟

۴) آیا اصالت وجود مسئله‌ای فلسفی و یا عرفانی است؟

۵) اگر کسی به جای اصالت وجود قائل به اصالت ماهیت شود، این مسئله چه تأثیری بر فکر و

اندیشه وی نسبت به خدا، انسان و جهان می‌گذارد؟

در مقاله حاضر، پرسش‌های فوق مطرح نشده است، زیرا غرض آن بوده که نخست تصویری

از اصالت وجود و اصالت ماهیت ارائه و نظرات موافقان و مخالفان بیان گردد و در مرحله بعد

پرسش‌های فوق و پاسخ آن‌ها مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. در این مقاله تلاش شده تا تصویری

روشن و واضح از نظریه اصالت وجود ارائه و تاریخچه و براهین آن بررسی شود و نقد و پاسخ

مخالفان نیز - تا حدودی - لحاظ شده است .

واژگان کلیدی: اصالت، اعتباری، وجود، ماهیت، واقعیت، عینیت، ذهنیت، تشکیک .